

Розвиток життєвої компетентності учнів

Виховна система класу

Ірина Сторожук, класний керівник 7-Б класу, учитель української мови та літератури Новодолинської ЗОШ I–III ст., Овідіопольський р-н, Одеська обл.

З розвитком та модернізацією системи освіти в Україні основним результатом діяльності загальноосвітніх навчальних закладів має стати не тільки система знань, умінь та навичок дитини сама по собі, а її життєва компетентність, здатність жити в гармонії зі світом та власним серцем. Випускник має не тільки володіти академічними знаннями, а й бути гармонійною, творчою, успішною особою, соціально активною, соціально мобільною, уміти діяти в будь-якій життєвій ситуації. Ефективний розвиток життєвої компетентності учня можливий саме на засадах співдіяльності та співтворчості дітей, їхніх батьків та вихователів.

Для української ментальності характерним є прагнення *зробити дитину щасливою* в родинному, професійному, громадському та державному житті, тобто в *життєтворчості*. Отож, виховна діяльність класного керівника має бути спрямована на співдіяльність дітей, їхніх сімей та дорослих із формування таких життєвих компетентностей, які нададуть кожному вихованцеві можливість обрати свій шлях у житті, забезпечать комфортне життя в соціумі. Актуальність такої виховної системи класу визначається в єдності зусиль родини, педагогів і громадськості у вихованні дитини, формуванні її характеру, особистісних рис, національної свідомості й розвитку природного таланту, спрямованих на розвиток життєвої компетентності кожного учня на принципах співдіяльності та співтворчості дітей і дорослих.

Творча співпраця, співдіяльність батьків, дітей і вчителів позитивно впливає на розвиток класного колективу, виховання в учнів людяності, поваги до старших, доброзичливого ставлення до товаришів, любові до рідної землі й усього прекрасного. Завдяки цьому в дітей формується громадянська позиція, усвідомлення себе як особистості, почуття національної гордості, причетності до країни та її національних святинь. Тому у своїй роботі керуюсь одним із *пріоритетних принципів* сучасного виховання — *родинно-сімейним*.

Провідну ідею виховної системи класу вбачаю:

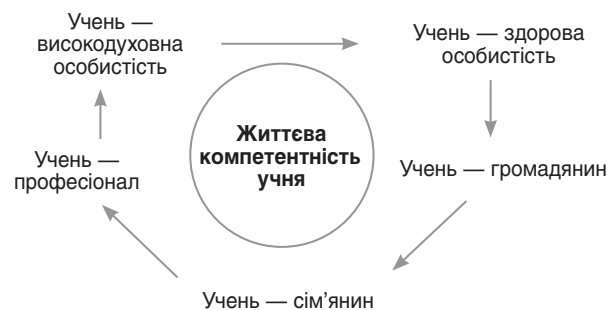
- у прагненні зробити дитину щасливою в родинному, професійному, громадському та державному житті;
- розвитку гармонійної, творчої та успішної особистості, її життєвої компетентності засобами взаємодії школи, кожної сім'ї, батьківської громади, позашкільних установ, гуртків, громадськості.

Отже, поставивши за мету виховної діяльності класу розвиток гармонійної, творчої та успішної

особистості, її життєвої компетентності, спрямовую свої зусилля на виховання учня — високодуховної особистості, здорової, інтелектуальної, сім'янина і професіонала (схема 1).

Схема 1

Виховання успішної особистості

Мета й завдання виховної системи класу:

- виховувати громадянина-патріота, здатного творити себе і своє життя;
- розвитку гармонійно розвиненої, творчої, компетентної особистості, здатної жити в злагоді з довкіллям і собою, проектувати життєві перспективи;
- формування вільної і відповідальної особистості, здатної відстоювати свої права, бути відповідальною за себе, оточення, Батьківщину;
- сприяти максимальному саморозвиткові, самовдосконаленню, самореалізації кожного учня, розвитку спроможності досягнення успіху кожною дитиною в різних видах діяльності;
- учити бути толерантною людиною, відверто висловлювати свої думки, обстоювати погляди, переконання; поважати гідність людини через повагу до матері та батька, до свого роду;
- об'єднати зусилля всього педагогічного колективу, батьків та громади для розвитку гармонійної, життєво компетентної особистості;
- виховувати повагу до культурно-національних, історичних цінностей та символів нашої держави.

За інноваційним потенціалом досвід роботи є *комбінаторно-моделювальним*. На основі творчого поєднання ідей народної педагогіки, родинної педагогіки, філософсько-дидактичної спадщини видатних педагогів: Г. Сковороди, К. Ушинського, Я. Корчака, С. Русової, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича, педагогів-практиків Одещини Т. Шуляк, Е. Демченко,

О. Акімової та інших — створена виховна система класу, спрямована на розвиток життєвої компетентності учня через участь усіх учасників педагогічної взаємодії (*gimu — батьки — педагоги — громада*) на принципах співдяльності й співтворчості дітей і дорослих та створенні виховного простору життєдіяльності учнівського колективу, кожної дитини.

Одним із важливих напрямів своєї роботи вважаю створення *максимально комфортних умов* для творчого розвитку кожної особистості, її індивідуальних здібностей, а також задоволення її потреб та запитів. Для створення умов життєдіяльності класного колективу, який сприяє моральному, фізичному, психологічному зростанню особистості, розвитку її життєвої компетентності, *працюю*:

- над створенням творчої атмосфери в колективі;
- розвитком самостійного креативного мислення, індивідуальних творчих здібностей;
- розвитком і вихованням почуття особистої гідності й гідності іншої людини;
- формуванням умінь оперувати набутими знаннями, навичками, потреби в саморозвитку та самовдосконаленні;
- розвитком умінь, здібностей діяти в різних ситуаціях;
- сприянням успішній адаптації учнів до навчання в школі II ступеня;
- створенням виховної моделі життєдіяльності класу.

Зміст та орієнтовні форми життєдіяльності класного колективу

Позакласна та позашкільна виховна робота, у яку включаються учні класу, є невід'ємним складником усієї системи освіти й виховання молодого покоління. З погляду використання *джерел і засобів* виховного впливу на особистість школярів виділяю:

- словесні форми (збори, доповіді, бесіди, конференції, зустрічі та ін.);
- практичні форми (походи, екскурсії, олімпіади, спартакіади, конкурси тощо);
- наочні форми (діяльність шкільних музеїв, виставок, тематичні стенди та ін.).

Крім вище наведених традиційних форм роботи, використовую також *інноваційні та нетрадиційні методи виховання*:

- заняття з елементами тренінгу (години милування сільською природою «Танок осіннього листя», «Весняна симфонія»);
- інтерактивні методи спілкування («мікрофон», розумовий штурм);
- проектні дослідження («Хліб — святість рідної землі»);
- диспути;
- метод зіткнення поглядів (наприклад, позитивний і негативний погляд на подію, ситуацію, обставину).

Для кращого розуміння внутрішнього світу своїх вихованців, їхніх душевних переживань проводимо години милування природою «Танок осіннього листя», «Весняна симфонія», організовуємо екскурсії до лісових смуг, водойм, лісу. Підсумками таких подорожей стають *діалоги, дискусії* про природу рідного краю, *міні-оповідання* про свої враження, малюнки. В окремих зошитах учні також виконують *творчі завдання*. Ці творчі роботи аналізуються разом зі шкільним психологом, проводяться психологічні дослідження розвитку особистості.

Велику роль у розвитку *комунікативних якостей дітей*, їхнього вміння спілкуватися мають *години довірливих розмов*:

- «Мій кращий друг»;
- «Перше кохання»;
- «Зрозумій мене»;
- «Мій вільний час»;
- «Моє життя через 10 років».

Тут важливо бачити в кожному учневі *особистість*. Післягрією таких заходів є ідеї, пропозиції учнів щодо подальшої організації цікавого класного життя, які вони залишають у *«кишені пропозицій та бажань»*. Діти бажать покращення життя не тільки для себе, а й для своїх батьків, близьких, друзів, жителів села. Тому намагаюсь завжди прислухатись до думки кожного як до такої, що варта найбільшої уваги.

Форми й види виховної діяльності

№	Напрями виховної роботи класу	Творчі справи класного колективу
1	Соціально-психологічне виховання	Творчі завдання: «Портрет моєї сім'ї», «Хто я такий?», «Чи вмієте ви спілкуватися», «Розкажи мені про себе»
2	Моральне, естетичне виховання	Години спілкування на відповідну тематику, літературно-музичні вечори, вечори-концерти, дискусії, обговорення статей, телепередач
3	Виховання національної свідомості, громадянської активності	Літературно-музична композиція, присвячена Тарасові Шевченку «Тарасові шляхи», позакласний захід «Хліб — святість рідної землі», Свято шанування рідної мови «Рідне слово моє, не мовчи!», круглий стіл «Сімейні традиції, обряди та родинні ритуали в Україні». Екскурсії з метою ознайомлення з історичними пам'ятками України
4	Розвиток творчої особистості, формування пізнавальної діяльності	Літературно-музичні композиції, конкурс на кращий твір, вернісаж «Сторінками прочитаних творів» (виставка малюнків)
5	Правове виховання	Бесіди «Вплив алкоголю, тютюну та наркотиків на організм людини» тощо. Зустрічі за круглим столом із працівниками правоохоронних органів, лікарями
6	Формування згуртованого колективу	День іменинника, який проводиться кожних три місяці, вітальні газети, свято матері «Три матері має людина», новорічні вистави «На межі тисячоліть», ігри, подарунки, сюрпризи. Закінчення навчального року обов'язково відзначається в природі
7	Розвиток мовної культури, комунікативних навичок	Усні журнали, кросворди, вікторини, конкурси, диспути. Уже традицією став «український театр», де діти грають вистави

Для всебічного **розвитку та формування інтересів і нахилів учнів, прояву їхньої ініціативи** ефективно впроваджують технології колективних творчих справ, здійснюю організаторську, спортивну, трудову, художньо-творчу, пізнавальну діяльність класного колективу. Така організація виховної діяльності класного колективу дає можливість охопити всіх дітей різними формами колективної та індивідуальної діяльності. Наприклад, гра-подорож «Козацькими стежками», конкурсна програма для дівчат «Я на світі наймиліша»; традиційно проводиться день іменинника, на якому діти присвячують імениннику пісні, вірші, сценічні мініатюри, ігри, які він проводить разом з однокласниками. Такі заходи мають певний позитивний ціннісний вплив. Учні в процесі підготовки до них шукають матеріали, читають літературу, спілкуються із сім'єю, родичами, старшими, учителями, жителями села, учаться робити певний вибір. При цьому розвиваються їхні комунікативні якості, вони виявляють ініціативу, активність, організованість, лідерські якості, почуття відповідальності.

Важливе місце в **розвитку духовності та розумових здібностей учнів** належить знанням української культури, традицій, рідної мови. Систематично проводимо тижні рідної мови, під час яких щодня проводяться заходи, конкурси, ігри (день української пісні, «Запрошуємо на українські вечорниці», філологічна гра «Ой яка чудова українська мова», конкурс «Розгадай» та ін.).

Певну роль у **формуванні соціальної та громадянської компетентності, правової культури, профілактики правопорушень серед учнів** відіграють тематичні години спілкування («Негативний вплив алкоголю й тютюну на здоров'я людини», «Вплив телебачення та комп'ютерних технологій на організм дитини» тощо). До підготовки та обговорення цих проблем залучаються не тільки учні класу, а й їхні батьки, шкільна медична сестра, дільничний інспектор, учителі, адміністрація школи.

Вважаю, що **культура особистості починається з фізичної культури, а гармонія** — з уміння керувати своїм тілом, здоров'ям (як фізичним, так і духовним). Тому з ініціативи дітей, з їхньою активною участю в підготовці систематично проводяться:

- **спортивні естафети всієї сім'ї** («Мама, тато і я — спортивна сім'я»);
- **туристські походи** (спільно з батьками, учителями в День фізкультурника, Всесвітній день туризму традиційно на весняних та осінніх канікулах здійснюються походи в природу).

Залучення школярів до **театральної діяльності** є неоціненним з огляду на становлення особистості, формування її культурної, соціальної, громадянської компетентності, ефективним шляхом духовно-морального та естетичного виховання. Адже театральна творчість сприяє формуванню спостережливості й уважного ставлення до навколишнього світу, до людей, здатності співчувати й співпереживати, готовності до співдії. Це ж так природно і просто: любити своїх близьких, свій народ, цікавитись і знати його історію, культуру, традиції, звичаї.

Вихованці, беручи участь у виставах, знайомляться з історією, культурою, традиціями, обрядами

українського народу. До репертуару нашого шкільного українського театру включені твори українських письменників-класиків, інсценізації народних обрядів. Уже пройшли прем'єри вистав, театральних мініатюр: «Українські вечорниці», «Українське весілля», «Різдвяний вертеп», «Баба Палажка і баба Параска», «Кайдашева сім'я». Учні настільки зацікавила участь у таких виставах, що вони запропонували включити до репертуару твори сучасних авторів. Участь у театрі створює умови для самоствердження, самореалізації, самовдосконалення дитини.

Участь у **учнівському самоврядуванні** стає першим досвідом суспільної діяльності, демократичних відносин. Учніське самоврядування дає дітям досвід формування своїх відносин з однолітками, старшими на конструктивній основі. На практиці діти засвоюють свої права та обов'язки, учаться більш осмислено визначати власну роль у житті, діяльності класного колективу, школи, сім'ї, формують лідерські вміння та навички. Стосунки між учителями й учнями в практичній співдіяльності та співтворчості дітей і дорослих сприяють формуванню життєвої компетенції учнів, соціальних якостей.

У класі є **команда лідерів, активістів**, діють **7 секторів** (навчальний, трудовий, опіки й турботи, культмасовий, спортивний, редколегія, центр етики й поведінки). Для виявлення лідерських якостей у дітей використовують результати соціометричних досліджень, які проводить шкільний психолог.

Діти активно залучаються до **розв'язання проблем життя** не тільки класу, а й школи, села та практичної їх реалізації: акція «Посади дерево», дні здоров'я та спорту (спортивно-туристські походи з участю дітей, учителів, батьків, сільської громади), акція «Милосердя», спільне відвідування сільської бібліотеки, пошти, акція «Чисте шкільне подвір'я» та ін.

У співдружності з батьками, учителями, сільською громадою

Для взаємодії та спільної діяльності всіх структур виховного впливу на дитину (сім'ї, педагогічного колективу, громади села) проводжу аналітичні дослідження, які використовую для подальшого **проектування й розвитку** співдіяльності та співтворчості дітей і дорослих. Так, наприклад, **з батьками** проводяться:

- анкетування («Батьки як вихователі», «Чи знаєте Ви своїх дітей?», «Як Ви забезпечуєте умови для навчання дітей удома?», «Чи достатньо Ви цікавитесь своїми дітьми?», «Як Ви співпрацюєте з педагогічним колективом школи, у якій навчається Ваша дитина?»);
  - тестування («Чи хороші Ви батьки?», «Мами і діти», «Дітей виховують батьки. А батьків?»);
  - індивідуальні бесіди;
  - листи-характеристики (на початку навчального року батьки описують моральні, психологічні якості своєї дитини, зазначають на що слід звернути увагу класному керівникові);
  - тренінги спільно зі шкільним психологом.
- У класі працює **батьківський комітет**, робота якого спрямована:
- на захист кожної дитини;

- на покращення умов навчання учнів, їхнього розвитку;

- створення умов для повноцінної життєдіяльності й життєтворчості учнів.

У тісній співпраці з родинами вихованців проводимо:

- вибори **батьківського комітету** й спільне планування батьківських зборів із визначенням тематики бесід і виступів. (*«Труднощі адаптації дитини до навчання в 6-му класі», круглий стіл «Вплив телебачення і комп'ютерних технологій на свідомість дитини»*);

- **індивідуальні** консультації, бесіди, анкетування;
- **батьківські збори** (збори-бесіди за круглим столом, практичні семінари, усні журнали, конференції);

- встановлення **єдиного дня** відчинених дверей (відвідування уроків, занять гуртків, позакласних заходів, факультативів);

- організація **циклу зустрічей** із батьками з метою згуртування класного колективу, класного керівника та батьків (*засідання сімейного клубу «Сімейні традиції, обряди та родинні ритуали в Україні»*);

- **спільна** організація і проведення урочистих свят, екскурсій;

- **залучення батьків** до проведення гурткової роботи з учнями класу.

Досягти успіху можна тільки за умови *індивідуального підходу до кожної сім'ї*, наявності позитивного контакту, коли батьки учнів стають єдиним колективом у спільній діяльності сім'ї і класу.

Для цього намагаюся не лише добре знати особливості кожного учня, а й умови сімейного виховання дітей. На моє прохання батьки складають *лист-характеристику* своєї дитини, діляться думками, сподіваннями щодо її майбутнього. Ці листи допомагають скласти ефективний цікавий план виховної роботи з дітьми, дають уявлення про сімейне середовище, де живе й розвивається вихованець, про рівень готовності батьків до виконання батьківських функцій. Насамперед звертаю увагу на стосунки в сім'ї між дітьми і батьками, дітьми і представниками старшого покоління. Цьому сприяють заходи, які щороку проводимо в класі: *«Свято матері», «Татів день», «Поруч із бабусею і дідусем»*. Такі заходи сприяють розумінню рідних, близьких людей, учать співчувати, співпереживати.

Важливим моментом у співпраці з батьками є **батьківські збори**. Для забезпечення їх результативності спільно з батьківським комітетом виносимо на порядок денний такі питання, як *проблеми адаптації шестикласника, психологічний клімат у колективі, результати вихованості учнів тощо*. Спільно з учителями-предметниками, практичним психологом та батьками проводяться **педагогічні консилиуми**, на яких досліджуємо зростання колективу й кожного учня особисто, аналізуємо досягнення та невдачі, намічаємо єдині підходи та вимоги до виховання дітей.

Для створення умов ефективного навчання, розвитку особистості, максимальної ефективності виховної системи класу доцільним вважаю використовувати **моніторингові дослідження**. У спільній взаємодії зі шкільним практичним психологом

здійснюється корекція, попередження, передбачення можливих ситуацій, разом ведуться пошуки шляхів їх вирішення. Постійне **проведення психолого-педагогічної діагностики** дає змогу регулювати й коригувати розвиток особистості школяра та його життєвої компетентності (*тести «Оцінка рівня конфліктності», «Вміння контролювати себе», анкети «Моє ставлення до шкільних предметів», «Школа», «Рівень вихованості»*). Використовую різні методи дослідження вихованості учнів: анкетування, тестування, тренінгові заняття тощо. Наприклад:

- анкетування (*«Школа», «Моє ставлення до шкільних предметів», «Моя характеристика»*);

- тестування (*«Що ви за птах?» «Чи хороший я гурт?»*);

- тренінгові заняття (*«Ярмарок чеснот», «Мій всесвіт»*).

Використання цих методів дослідження дає можливість для корекції виховного процесу класного колективу, вихованості учнів.

У **співпраці з учителями, батьками, сільською громадою** (схема 2) створюються гармонійні взаємини між дорослими та дітьми, які сприяють зростанню здорової особистості, успішній соціалізації дитини та формуванню її життєвої компетентності як сім'янина, громадянина, носія культури, професіонала.

Схема 2

Співдіяльність і співтворчість дитини та дорослих

Створена система сприяє:

- розвитку життєвої компетентності учнів на засадах співдружності та співтворчості дітей класу, дітей школи та вчителів, батьків, старших друзів, сільської влади, громади села;

- упорядкуванню життєдіяльності класу (спрямування, зміст, можливості й умови);

- створенню сприятливих умов життєдіяльності класу;

- успішній адаптації дітей до школи II та III ступенів;

- високому рівню вихованості учнів класу;

- забезпеченню оптимальних, безпечних для здоров'я умов розвитку учня;

• забезпеченню комфортного психологічного клімату в класі, гуманного стилю відносин, соціальної захищеності дитини, її внутрішньому комфортові.

Дієвість виховної системи класу підтверджується результатами психолого-педагогічної діагностики.

Учні добре володіють:

- освітніми знаннями (результати зовнішнього незалежного оцінювання учнів випускного класу);
- пізнавальними та практичними навичками (всі випускники мого класу навчаються у вищих навчальних закладах);
- умінням налагоджувати добрі стосунки між однолітками та дорослими;
- умінням мотивувати свої вчинки тощо.

Отримані результати дають можливість стверджувати, що виховна система класу, пріоритетом якої є співдіяльність і співтворчість дітей та дорослих, дає можливість виховати гармонійну, творчу, успішну, соціально мобільну, соціально активну особистість, сприяє розвитку її життєвої компетентності, дозволяє впевнено увійти в доросле життя, стати щасливою, успішною людиною, яка зуміє самореалізуватися та самоствердитися.

Література

1. Абетка класного керівника // Шк. світ. — 2004, 2006.
2. Акімова О. В. Розвиток самодостатньої особистості, її соціалізація // Наша школа. — 2006. — № 2—3.
3. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання. — К., 2008.
4. Виноградова Т. В. Книга класного керівника. — Х., 2006.

5. Демченко Е. М. Становлення особистісної зрілості та життєвої компетентності учнів школи першого ступеня // Наша школа. — 2007. — № 6.

6. Дербеньова А. Г. Педагогічна діагностика у класному керівництві класного керівника. — Х., 2007.

7. Крецул Л. І. Система роботи класного керівника по забезпеченню розвитку та саморозвитку особистості учня // Наша школа. — 2005. — № 3.

8. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка: Навч. посіб. — Суми, 2005.

9. Нурєєва О. С., Скворчевська О. В. Імідж класного керівника. — Х., 2007.

10. Омельченко Л. П. Настільна книга класного керівника. — Х., 2007.

11. Оржеховська В. М., Пилипенко О. І. Превентивна педагогіка: Наук.-метод. посіб. — Ізмаїл: АПНУ, Ін-т проблем виховання, 2006.

12. Стельмахович М. Українська народна педагогіка. — К., 1996.

13. Химич С. В. «Мої вихованці — моє багатство» // Наша школа. — 2006. — № 1.

14. Шуляк Т. М. Гармонійний розвиток особистості дитини — головна мета заснування класу-родини «Віра» // Наша школа. — 2005. — № 5.

15. Чешенко О. І. Класному керівнику 5-го класу // Виховна робота в школі. — 2006. — № 1.

16. Чешенко О. І., Ягоднікова В. В. Інноваційна спрямованість процесу виховання на сучасному етапі розвитку освіти // Наша школа. — 2008. — № 4.

17. Чешенко О. І., Ягоднікова В. В. Сучасні підходи до організаційно-методичного супроводу інноваційної діяльності класного керівника // Класному керівнику. Усе для роботи. — 2009. — № 9.

Всеукраїнський журнал для заступників директорів

Виходить 1 раз на місяць обсягом 96 сторінок

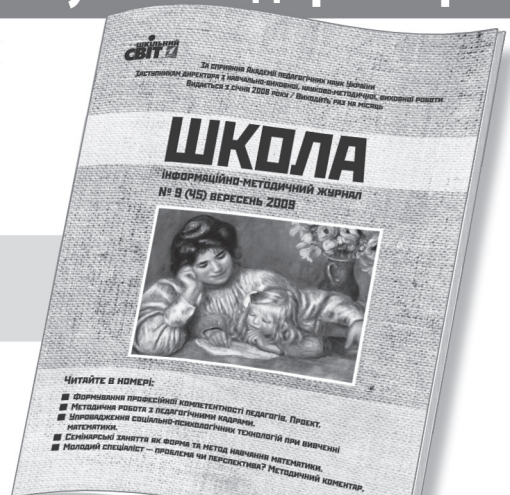
ШКОЛА

**Широкое Коло Одномудців
Лідерів Активістів**

Індекс 91830

school@1veresnya.com.ua, school.1veresnya@gmail.com

Передплатити можна у будь-якому відділенні зв'язку за «Каталогом видань України»

91475 — газета «Завуч»
+ газета «Сучасна школа України»
Вартість передплати на 1 міс. — 37,93 грн

Передплата на часопис триває до 5 числа кожного місяця